Publicația IFIN-HH
și a Societății Române
de Fizică

Sumarul jurnalului

Evenimentul „Moștenirea Horia Hulubei”
-->> pag. 4

Trilogie publicată la Editura „Horia Hulubei”
-->> pag. 6

Eveniment HH50 la Conacul Oteteleșanu
-->> pag. 7

Busturi din bronz pentru Horia Hulubei
-->> pag. 9

CURIERUL DE FIZICĂ

ANUL XXXI * Nr. 1 (91) * APRILIE 2023 12 PAGINI

Curierul de Fizică își propune să se adreseze întregii comunități științifice/universitare din țară și diaspora!

O lume dispărută

Parafrazând romanul omonim scris în 1912 de Sir Arthur Conan Doyle mă gândesc că au trecut 50 de ani de la dispariția dintre noi a Profesorului Horia Hulubei. Spiritul lui și „parfumul de IFA” au rezistat cât vremurile au permis și cât cei ce l-au cunoscut direct și indirect (fie că erau copii pe atunci, fie că au auzit multe istorisiri despre IFA Profesorului Hulubei) încă au rezistat/existat. Dar iată că, după 50 de ani, acest platou abrupt unde supraviețuiesc în lumea reală sau în amintire aceste „animale preistorice” din lumea Profesorului devine din ce în ce mai puțin populat. Deși în fundalul poveștii este vorba despre acești „dinozauri” și moștenirea lor, planul principal de fapt îl ocupă oamenii și oamenii-maimuță (vezi romanul) ai vremurilor curente și modul cum percep ei Trecutul.

Editorialul acestui număr al revistei de fapt punctează două lumi dispărute… IFA Profesorului Hulubei și spiritul care a călăuzit la bine și la greu această revistă timp de peste 30 de ani (primul număr CdF, 15 iunie 1990). În ambele situații este vorba despre oameni. Câți își mai amintesc sau doresc să știe despre Profesor, despre Întemeietori sau despre primele generații IFA? Rămânem doar enclave separate de „hulubeiști și if-iști”, această lume dispărând o dată cu noi? Câți își mai amintesc sau

continuare în pag. [3]

Nota Ediției
Pentru obișnuiții CdF: anul 2022 a fost „Anul fără CdF”. Numărul care ar fi putut apare în jur de 15 decembrie ar fi fost mult prea apropiat de principalul eveniment în conotație cu revista, și anume HH50 (50 de ani de la dispariția dintre noi a Profesorului Horia Hulubei). În speranța că acest număr „de primăvară” va fi o relansare a revistei cu cel puțin încă un număr în 2023, încercăm prin conținut să vă redăm atmosfera evenimentului din 22 noiembrie, dar și alte consemnări în legătură cu Profesorul Hulubei.

Nota Redacției O scriere semnată, menționată aici sau inserată în paginile publicației, poartă responsabilitatea autorului. Celelalte note – nesemnate – ca și Editorialul, sunt scrise de către redacție și reprezintă punctul de vedere al acesteia.

TV

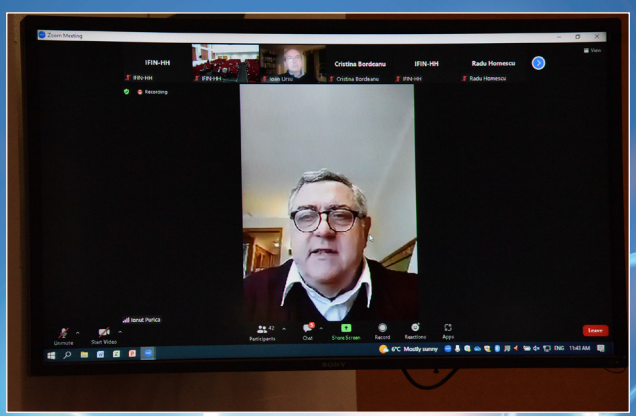
IFIN-HH
Cristina Bordeanu
IFIN-HH
Radu Hornescu

MOȘTENIREA
HORIA HULUBEI
MASĂ ROTUNDĂ
EXPOZIȚIE
LANSARE DE CARTE

continuare din pag. ***[1]***

doresc să afle despre „spiritul IFA”, cu părțile lui pozitive și negative (să nu uităm perioada istorică a anilor 1949 – 1989) și, de cealaltă parte, câți „scriitori” și „cititori interesați” mai are revista?

Anul 2022, „Al Doilea An Hulubei”, aflat în „conjuncție” cu 2021, „Primul An Hulubei”, care a fost dedicat împlinirii a 125 de ani de la naștere, a fost marcat de o prezență slabă la sală (dar destul de bună Online) la evenimentul „Moștenirea Hulubei” din 22 noiembrie, și de absența, pentru prima dată în 33 de ani, a minim unui număr CdF / an.

Iată că vremelnic putem marca luna martie cu această nouă apariție (pe vremuri erau 3-4 numere pe an!), iar prevederile sunt destul de sumbre pentru numerele obișnuite de iunie, septembrie. Poate luna decembrie va „salva” cumva anul 2023…

Așa cum după 1990 și mai ales în ultimii peste 15 ani IFA a renăscut și s-a reorientat inspirat către o nouă identitate, am speranța că și revista reflecție a Platformei de Fizică de la Măgurele va găsi inspirația și puterea să o facă.

Dar să nu anticipăm nici în bine, nici în rău și să „trăim clipa 22-11-22”!

Evenimentul din 22 noiembrie 2022 a fost, de fapt, un penultim capitol (ultimele fiind „Cafeneaua de Știință de la Radio România Cultural din februarie 2023 și acest număr CdF din martie 2023) al unui întreg an Hulubei sărbătorit „dincolo de Institutele de la Măgurele” prin mai multe acțiuni ale Facultății de Fizică a Universității din București (facultatea fiind și ea integrată în Platforma Măgurele), Academiei Române, Fundației Horia Hulubei și Editurii Horia Hulubei. Am menționa pentru cititorii cu acces la Internet numărul 243 din aprilie 2022 al revistei Market Watch, apariția volumului II al transcrierii cursurilor de la Facultatea de Fizică ale Profesorului Hulubei, evenimentul omagial organizat de Academia Română în 25 octombrie cu titlul „Academicianul Horia Hulubei, părintele Programului Nuclear Energetic Național” și nu în ultimul rând, adresa de web a IFA, www.ifa-mg.ro, cu pagina „Despre IFA”.

Ne orientăm din ce în ce mai mult spre virtual; consecință a pandemiei de Covid-19, dar și a trendului general al societății. Avem o altă capacitate de acces la informație, sub toate formele ei, iar sub acest aspect cred că atât „lumea IFA”, cât și spiritul revistei Curierul de Fizică sunt bogat reprezentate. Dar oare acest lucru înseamnă și un număr crescut de „interesați”?! Poate că în timp așa va fi. Trăim acel interval în care „continuum-ul istoric” se „distilă” către „istorie”. Este greu deocamdată să vorbim despre istorie în cazul în care încă mai trăiesc destui oameni care au trăit „pe vremea lui Hulubei” și au fost „scriitori” la revistă.

Aș putea face o altă comparație, cel puțin pentru Profesor, Întemeietori și lumea lor… i-aș compara cu Ahile, cel care a aspirat la Nemurire… și a cărui mamă Thetis i-a spus, înainte de a pleca în războiul troian: „Știam că vor veni după tine.

Cu mult înainte să te naști. Știam că vor veni. Vor să lupți pentru Troia. Stai în Larissa. Vei găsi pacea. Vei găsi o femeie minunată. Vei avea fii și fiice. Și te vor iubi. Când te vei duce, își vor aminti de tine. Dar când copiii tăi vor fi murit, și copiii de după ei, numele tău va fi pierdut. Dacă te duci la Troia, gloria va fi a ta. Se vor scrie povești despre victoriile tale. Peste mii de ani lumea își va aminti numele tău. Dar dacă te vei duce la Troia, nu te vei mai întoarce acasă. Pentru că gloria ta merge mână în mână cu pierzania ta. Și eu n-am să te mai văd…” (Troy, 2004). Iar după mii de ani de la acest război, de altfel în mare parte în acord cu datele istorice, au existat un Homer, un Proclus, au existat un Virgiliu, un Ovidiu și a existat un Schliemann. Oameni ajunși pe platoul „dinozaurilor” ce au stăpânit vremelnic lumea.

Revenind la „prezentul continuu”, acest număr al revistei încearcă să prezinte succint și să ilustreze mai mult evenimentele din ziua de 22 noiembrie 2022.

Nu în ultimul rând, prin contribuția domnului Radu Homescu, aflăm despre istoria statuii de bronz din curtea Institutului Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Fizică și Inginerie Nucleară Horia Hulubei (IFIN-HH), despre care mulți tineri spun că este „omul de bronz care își face un selfie”. Practic au dreptate! Percepțiile se schimbă în timp, căci „trecutul este o altă lume în care oamenii trăiau altfel”.

Mă simt precum Ulise ce tot caută drumul spre casă; oare voi mai regăsi Itaca și voi mai avea unde să scriu despre ea?!...

Corina Anca SIMION,
Redactor Șef CdF

Evenimentul „Moștenirea Horia Hulubei”

În data de 22 noiembrie 2022 a avut loc evenimentul „Moștenirea Horia Hulubei”. S-a desfășurat pe parcursul unei întregi zile de lucru, în ziua în care se împlineau 50 de ani de la dispariția dintre noi a Profesorului, fondatorul IFA și fondator al institutului nostru. IFIN-HH îi poartă cu mândrie numele; acest fapt poate fi ușor considerat motivația organizării evenimentului, dar este numai formal așa, iar aniversarea a fost numai ocazia. Evenimentul a fost propus de un Grup de Inițiativă și aprobat de Consiliul Științific IFIN-HH în ședința sa din 7 septembrie 2022. Grupul de Inițiativă a dezbătut mult forma și formatul în care să plănuim evenimentul. Doream să fie al institutului (IFIN-HH), dar nu numai. Să se adreseze și cercetătorilor de pe toată Platforma de Fizică Măgurele, cea mai vizibilă parte a Moștenirii Horia Hulubei, să fie despre trecut și să avem ca invitați persoane care l-au cunoscut direct pe Horia Hulubei, care au învățat de la el, dar și tineri care să vrea să învețe despre Horia Hulubei și să învețe de la el, acum. Căci nimic nu e mai important în moștenirea sa decât lecția sa de viață. Propria sa educație, începând cu cea din familie, cu aceea a războiului întregirii, în 1917 pe frontul din zona Mărășești și-n 1918 în școala de aviatori și pe frontul aerian din Franța, ascultarea chemării sale („la mine a fost probabil o chestie de vocație”, spunea într-un interviu târziu ca să motiveze îndreptarea către cercetare), apoi insistența cu care a revenit în țară și s-a apucat de lucru, trecând prin patru dictaturi fără să accepte că este numai o victimă a vremurilor trăite, ci a reușit să facă mereu câte ceva și anume ceva important și care să rămână.

Ne-a frământat mult alegerea formatului de desfășurare. La evenimentul HH125 din 18 noiembrie 2021, când am sărbătorit 125 de ani de la nașterea Profesorului, am fost constrânși de situația de criză sanitară – pandemia de Covid – să restrângem participarea fizică și să contăm pe o mare participare online (ceea ce am reușit, pe lângă 50 de persoane în Sala de Conferințe a IFIN-HH am avut peste 135 de participări online). Atunci ne-am propus să încercăm să acoperim, prin invitații și înscriere într-un program, multe laturi și realizări din viața și activitatea Profesorului. Am reușit atunci să atragem multe persoane și să depășim cu peste 50% timpul efectiv față de cel programat (nimeni nu s-a plâns!). De data asta GI a optat pentru un format mai liber, fără intervenții programate și limitate în timp, un format de „șezătoare” (cum l-ar fi numit hâtrul moldav evocat), sau „masă rotundă”, cum îl numim noi.

Așa cum a fost plănuit, evenimentul a avut două părți:

Masa rotundă - în Sala de Conferințe a IFIN-HH, între orele 9:30 - 13:30. Ne propuneam să atragem de la foști colaboratori ai Profesorului până la tineri din institutele de pe Platforma de Fizică (și nu numai!). Am reușit, parțial, iar discuțiile libere s-au purtat pe mai multe teme:

- HH omul
- HH profesor universitar
- HH cercetător - activitatea sa științifică
- Instalațiile nucleare mari cu care a început IFA, și evoluția lor
- Planul nuclear național, inclusiv energetica
- Cooperările internaționale și trimiterea în străinătate de tineri pentru formare.

Am moderat această parte, timpul a fost mai bine respectat. Au vorbit, între alții: N. Mărginean, I.I. Ursu, M. Rusu, I.A. Dorobanțu, I.I. Purica, V. Lupei, C. Borcea, G. Stratan, I. Petran, D. Bucurescu, Al. Nicolin, V. Băran, S. Dobrescu... Au fost prezentate și documente noi, necunoscute publicului, din colecții personale sau descoperite în arhive prin căutări demne de toată lauda ale unor colegi: I.I. Ursu, M. Rusu, V. Bârsan, V. Băran, Al. Nicolin, I.I. Purica. Și au fost multe amintiri despre Profesor și despre Moștenirea sa: IFA și oamenii ei, foști, prezenți și, sperăm, viitori.

La “Castelul Oteteleșanu” din spatele Sălii de Conferințe IFIN-HH, de la 13:30 până pe înserat:

- Lansări de cărți: Horia Hulubei, Cursul de Structura Materiei, vol. 1 și 2
- Expoziție HH50, adăugată Expoziției HH125- re-expusă
- Expoziție Castel Oteteleșanu, Expoziție Cercetări fizico-chimice pe subiecte de patrimoniu.

Prima parte a evenimentului (A) a fost în format hibrid – în sală și online prin Zoom. Participarea a fost în limitele așteptărilor; până la 50 persoane în sală, cca. 45 de participări online. Luările de cuvânt, din sală și din online, au fost interesante și

instructive. Formatul liber de masă rotundă s-a dovedit bine ales. Subliniez că am evocat atât Profesorul, cât și Moștenirea Horia Hulubei. E greu să descriu aici tot ce s-a spus și probabil e imposibil să descriu atmosfera. Dumneavoastră, cititorii, încercați să vă imaginați, dacă cumva nu ați fost prezenți fizic sau prin mediul virtual!

Cea de-a 2-a parte (B) a fost, evident, numai în-persoană. Cărțile lansate, produse prin grija și munca prof. Mircea și Cornelia Rusu (pensionari ai Facultății de Fizică a Universității din București) și tehnoredactate și editate de Editura Horia Hulubei prin eforturile dr. Victor Bârsan și Adrian Socolov, au dispărut de pe mese imediat! Expozițiile și gustările au fost și ele apreciate, ca și modul în care a fost „restituită" clădirea gazdă – o noutate pentru cei mai mulți participanți, plină de amintiri pentru unii, noutate absolută pentru cei mai tineri. Această parte este descrisă mai pe îndelete într-un alt articol din acest număr CdF de organizatorul său principal: dr. Corina Simion.

O temă recurentă în discuțiile formale sau informale a fost aceea a necesității păstrării documentelor și obiectelor rămase de la Profesorul Horia Hulubei. Nu s-a găsit o soluție, dar dr. F. Buzatu, Director General IFA, a declarat că actualul Institut de Fizică Atomică poate pune la dispoziție spațiu pentru păstrarea și expunerea acestor documente și obiecte. Rămâne să fie găsiți niște custozi responsabili și dedicați care să se îngrijească de ele. Nu avem variante.

O altă idee importantă, a doua dintre cele care au mișcat Grupul de Inițiativă – prima fiind celebrarea Moștenirii Horia Hulubei – este constatarea că cercetătorii, oamenii de știință din România, nu-și găsesc locul cuvenit în ceea ce se cheamă „cultura românească". Și asta e parțial și vina noastră.

Radio România Cultural a fost prezent, prin redactor Corina Negrea, și a popularizat evenimentul în emisiunea sa din ziua precedentă. Ulterior ne-a invitat să participăm la ediția din luna februarie 2023 a emisiunii sale lunare „Cafeneaua de Știință". Titlul emisiunii a fost ales de pe ultima copertă a cărții editate de dr. V. Bârsan cu ocazia HH125: „Horia Hulubei, numele unei mari reușite". Am acceptat (V. Bârsan, I.I. Ursu și subsemnatul), considerând că este de datoria noastră, cercetătorii de azi, să aducem cercetarea științifică în patrimoniul culturii românești. Adică în patrimoniul cunoscut de marele public, de publicul de elită din alte domenii și finalmente acceptat ca parte a moștenirii culturale a țării și poporului nostru. Horia Hulubei este unul dintre cei care merită cel mai mult acest loc în cultura românească.

În totalitate, atât participanții, cât și Grupul de Inițiativă care s-a ocupat de organizarea evenimentului, au/am considerat că evenimentul a fost un succes. A fost o datorie față de memoria Profesorului, ca și o datorie față de noi înșine, cei care participăm și respectăm munca științifică. În fond, datorită lui Horia Hulubei avem un loc de muncă! Formal, celelalte institute de pe Platforma de Fizică au fost co-organizatori, dar participarea lor a fost minimă sau inexistentă. Mulțumim Institutului Național de Fizica Materialelor care a pus la dispoziție

clădirea Oteteleșanu pentru desfășurarea părții a 2-a. Directorul General al IFIN-HH, dr. Nicolae Mărginean, Directorul General al Institutului de Fizică Atomică, dr. Florin Buzatu și Directorul General al Institutului de Fizica Pământului, dr. Constantin Ionescu, au participat în persoană și au sprijinit acțiunea. Suportul tehnic al IFIN-HH a fost la înălțime (Dinu Dumitru, Mihai Isverceanu).

Personal mulțumesc foarte mult Grupului de Inițiativă în numele căruia prezint acest raport, pentru inițiativa și dedicația cu care au lucrat: Victor Bârsan, Ioan I. Ursu, Cătălin Borcea, Alexandru Negreț, Cristina Petrone, Corina Simion, Raul Erhan, Adrian Socolov, Mihaela Popescu.

Livius TRACHE – *coordonator GI*
Măgurele, decembrie 2022

Trilogie publicată la Editura „Horia Hulubei”

Dubla conjuncție HH125 – HH50 a generat o trilogie publicată de Editura Horia Hulubei: Horia Hulubei omul și epoca sa (Editor: Victor Bârsan, carte apărută în 2021), Curs de structura materiei volumele I și II (sub îngrijirea profesorilor Mircea și Cornelia Rusu, apărute în 2022). Tehnoredactarea lor a aparținut lui Adrian Socolov, același Adrian Socolov care asigură această muncă specializată și în cazul revistei Curierul de Fizică.

În rândurile de mai jos lansez o invitație către cei interesați (cărțile, multiplicate într-un număr de câteva zeci de exemplare s-au epuizat la lanare atât în 2021, dar și în 2022). Ele se pot procura prin e-mag, la comandă.

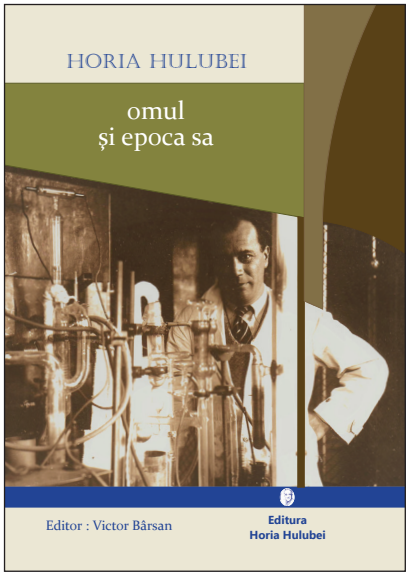

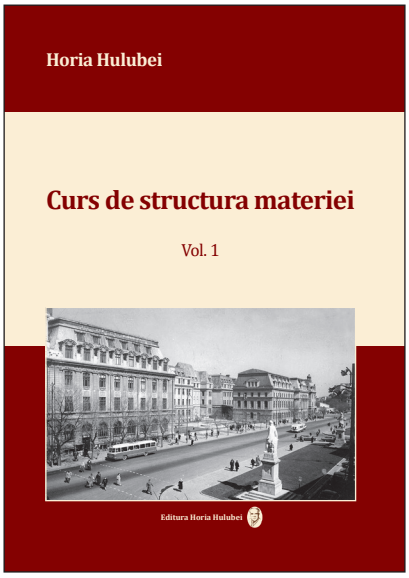

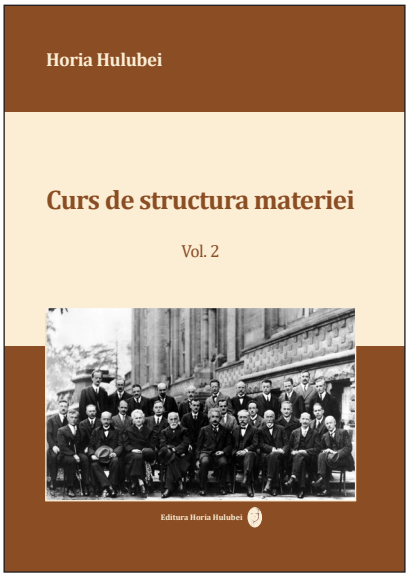

Cartea „Horia Hulubei omul și epoca sa” își propune să descrie aspecte legate ale vieții sale cu multiplele sale valențe. Ea urmărește mai ales activitatea științifică a Profesorului și este în esență un colaj de mărturii, documente de epocă, articole din literatura științifică, comentarii care au alcătuit puzzle-ul generat de editor. Datorită diversității conținutului său și surselor de informare apare o bibliografie strucurată și bine reprezentată. Cu alte cuvinte, nu sunt simple aduceri-aminte și povești, ci aspecte argumentate din viața Profesorului. O bună parte a articolelor au apărut anterior în Curierul de Fizică, motiv pentru care recomandăm călduros căutarea arhivei pe pagina de web a revistei.

Cursurile de structura materiei volumul I și II reprezintă readucerea în mentalul fizicii românești a secolului XXI unghiurile sub care aceasta era privită cu un secol în urmă. Adaptarea către digital și tehnoredactare a fost dificilă și flexibilă astfel încât informația să poată fi corect conceptualizată de cei avizați, dar al căror bagaj de cunoștințe în domeniu este racordat la ultimele evoluții în această știință… și nostalgicilor… Practic cursurile sunt cele predate de Profesor la Universitatea din București timp de trei decenii. Conținutul celor două volume reunește părțile unu și doi publicate de Profesor la tipografia Universității în 1948 cu partea trei care a rămas în manuscris. Cei ce le-au parcurs ca studenți și apoi drept cadre didactice și specialiști au îmbogățit cu notițele lor strânse în timp materialul de la 1948. Și pentru că au fost trei părți, primele două sunt deja publicate, iar a treia urmează aceeași cale a strădaniei realizatorilor primelor două. Notele profesorului Nicolae Martalogu au fost extrem de importante în completarea cursurilor, dar și în atribuirea materialelor sursă originale. Așa cum scriau profesorii Cornelia și Mircea Rusu, volumul I este de fapt un „roman detectiv” riguros al modului cum s-a pus temelia fizicii cuantice. Un aspect de originalitate în expunere este acela de a prezenta eșecurile și dificultățile alături de victorii care jalonează descoperirile științifice în drumul lor către teoriile științifice, bazate pe experimente. Volumul II este dedicat principalelor aspecte referitoare la electronul legat de atom. Volumul III, în pregătire, va descrie pe scurt nucleul atomic, folosind formalismul mecanicii cuantice, alături de anexe privind biografia Profesorului și activitatea sa la Catedra de Structura Materiei de la Facultatea de Matematică și Fizică de atunci, a Universității din București.

Această trilogie a strâns pentru realizarea ei documente deosebite, oameni inimoși, buni profesioniști și a beneficiat de sprijinul financiar și logistic al Institutului Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei” de la Măgurele.

Lectură plăcută și aduceri-aminte pe măsură vă dorim!

Corina Anca SIMION,
Redactor Șef CdF
Măgurele, februarie 2023

Eveniment HH50 la Conacul Oteteleșanu

Prin amabilitatea Institutului Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Fizica Materialelor, actualul administrator al Conacului Oteteleșanu, partea a doua a evenimentului Moștenirea Horia Hulubei s-a desfășurat în această clădire monument istoric, recent restaurată.

Oaspeții au avut oportunitatea de a participa la o dublă lansare de carte, la o expoziție multitematică și un cocktail.

Dubla lansare de carte a fost susținută de Victor Bârsan și Mircea Rusu (cursurile Profesorului Hulubei) și de Eugenia Miu (cărțile scriitoarei Elena Buică).

Expoziția multitematică a cuprins aspecte din istoria locurilor de la epoca geto-dacică și până în prezent, ilustrate prin obiecte, imagini de arhivă și postere.

Cocktail-ul a avut și el la rândul lui o dublă fațetă, combinând rețete tradiționale dacice cu un bufet rece adaptat cerințelor unei comemorări a 50 de ani de la dispariția dintre noi a Profesorului Hulubei.

Actuala compartimentare a clădirii care combină restituirea structurii istorice a conacului cu elemente moderne a facilitat crearea unor spații adecvate organizării acestui eveniment.

Oaspeții au fost întâmpinați la intrarea principală de pe fațada nordică și au fost invitați în zona nucleului central. Aici au avut prilejul de a parcurge în „Camera Trecutului” o primă expoziție tematică: în partea dreaptă au urmărit două aranjamente cu obiecte și pagini de arhivă, unul dedicat segmentului istoric sec. II – IV AD (urnă funerară dacică descoperită în perimetrul turnului estic al conacului cu prilejul săpăturilor arheologice de salvare din 2012, și resturi ale festinului funerar), și altul dedicat segmentului istoric sec. XIX AD (reproducere a celui de al doilea testament al lui Ioan Oteteleșanu, pecetea, sigiliul și ștampila acestuia furnizate prin amabilitatea doamnei Măriuca Oteteleșanu). De cealaltă parte a camerei un alt aranjament

tematic a încercat să reconstituie imaginea din fotografia în care Profesorul Hulubei era înconjurat de colaboratorii săi: fotoliul Profesorului, restaurat în urmă cu 10-15 ani, căruia i s-au asociat o masă de epocă și câteva obiecte simbolice. Între aceste două paliere istorice a fost organizat un festin funerar după rețete tradiționale dacice: o prăjitură pe bază de mei, miere și prune uscate, și mied dacic. Lumina, atmosfera și aranjamentul floral suspendat au reușit să creeze un ambient în care participanții, în mod simbolic, au adus un omagiu vremurilor trecute și celor ce nu mai sunt.

În următoarea cameră, „Sala de Cumpănă”, oaspeții au participat la o dublă lansare de carte: volumele 1 și 2 ale Cursului de Structura Materiei ținut la Universitatea din București de Profesorul Horia Hulubei prin anii 1948, recent aduse în format digital, și prezentate de Victor Bârsan și Mircea Rusu, dar și ultimele apariții ale scriitoarei Elena Buică, prezentate de Eugenia Miu. Domnia sa a făcut o scurtă prezentare a scriitoarei și a lansat donația celor 18 cărți pentru biblioteca conacului. Elena Buică a făcut parte dintre ultimele promoții ale elevelor Institutului Ioan Otetelișanu / Școala Normală Nr. 2 din Măgurele. Amintirile dânsei, laolaltă cu cele ale câtorva eleve care au trăit momentul restaurării clădirii au fost și rămân prețioase în redarea istoriei acestuia.

Pe lângă lansările de carte, cei strânși la acest eveniment au putut parcurge și o micro-colecție de cărți reprezentative istoriei clădirii în perioada sec. XIX – XX AD, și anume în vremea Institutului de Fete Ioan Otetelișanu.

Anexa sudică, organizată ca o „Sală a Prezentului” a oferit spațiul ideal pentru un cocktail și pentru o expoziție ce a cuprins: catalogul IFA 1960 – 1970, hărțile Institutului de Fizică Atomică, Centrului Național de Fizică și Platformei de Fizică de la Măgurele, colecția de imagini de arhivă legate de viața Profesorului Hulubei, dar și o serie de postere cu caracter științific, și anume: realizări comune ale IFIN-HH și INCDFM pe direcția patrimoniului cultural, secondate de marile instalații de interes național ale IFIN-HH.

O serie de cărți, pliante și filme de promovare ale celor două institute au fost, de asemenea, oferite participanților.

Nu în ultimul rând, prin amabilitatea doamnei Ruxandra Nemțeanu, unul dintre cei doi arhitecți ce au condus lucrările de restaurare, reabilitare și punere în valoare ale clădirii monument istoric, un mic grup interesat a putut face o vizită pe amplasament.

Prin felul în care a fost gândit „scenariul și regia” de la Conacul Otetelișanu, organizatorii și-au dorit un memento, o despărțire de trecut, toți cei prezenți putându-se considera oaspeții virtuali ai celor ce nu mai sunt. De acum înainte clădirea va trece într-o nouă etapă a existenței sale multiseculare.

Amprenta la sol a clădirii atestă o locuire de cel puțin 8000 de ani, iar noua formă a conacului îmbracă temele de funcțiuni ale clădirilor anterioare. A prins din nou viață, forfotind de tineri și de evenimente care o readuc la viață în stilul secolului XXI. La răscruce de drumuri, evenimentul HH50 la Conacul Otetelișanu a fost un „Nu te uităm, Trecut!”, dar și un „Bine ai venit, Prezent!”.

Corina Anca SIMION

Busturi din bronz pentru Horia Hulubei

Nu cunoaștem anul realizării bustului din ipsos al profesorului Horia Hulubei de către celebra sculptoriță Milița Petrașcu, soția inginerului Emil Petrașcu. Domnia sa a fost coleg la Universitatea din București și prieten cu savantul atomist Horia Hulubei, și creatorul primului post de radio la Institutul Electrotehnic (Observatorul Astronomic). Bănuiala noastră este că sculptorița avangardistă (care a studiat la Paris cu Henri Matisse, dar și cu Antoine Bourdelle, în perioada 1910-1914, și a lucrat în acei patru ani în atelierul lui Constantin Brâncuși sub îndrumarea acestui genial sculptor) l-ar fi cunoscut pe Horia Hulubei în anii frecventelor ei participări la expozițiile de artă din capitala Franței. La vremea aceea, Horia Hulubei își pregătea doctoratul cu Jean Perrin – laureatul Premiului Nobel în fizică – sau participa la cercetările *Laboratorului de raze X*, al cărui director a fost la *Foundation Curie* (anii `30). E posibil, însă, ca lucrarea să fi fost realizată după căsătoria artistei cu Emil Petrașcu (în 1925), colaborator al lui Horia Hulubei după 1940 sau la Iași, înainte de 1940 (?!).

De asemenea, nu știm dacă bustul a fost expus vreodată cu prilejul expozițiilor personale sau colective ale artistei în cadrul Saloanelor Oficiale din țară. Dacă răspunsul este afirmativ, atunci, se poate atesta expunerea în cataloagele sau broșurile expoziționale din arhiva personală, dacă aceasta mai poate fi găsită, după neregulile de moștenire petrecute la trei luni după deces. Ne putem întreba: de ce ar fi expus sculptorița Milița Petrașcu mulajul-portret într-o expoziție? Desigur, ca obiect de artă, așa cum o caracteriza criticul Petre Comarnescu *„Însușirea principală a Miliței Petrașcu rămâne și calitatea de temelie a sculpturii înseși: cultul formei pline, legată de spațiu și lumină… Impozante ca niște monumente ale naturii, produse de eroziuni organice și totuși sensibile și calde ca niște ființe însuflețite – acesta e miracolul săvârșit de Milița Petrașcu”* (cf. Internet). În acest caz, bustul din ipsos era îndreptățit a fi prezent în oricare din saloanele de artă plastică de notorietate unde artista expunea.

Portretul-mulaj, dăruit savantului, a fost adus în cabinetul său la facultate. Ulterior, după trecerea la cele veșnice în 1972 a

magistrului fizician Horia Hulubei, mulajul a fost preluat de distinsul său colaborator și succesor la catedră, profesorul atomist-nuclearist Călin Beșliu. La mutarea Facultății de Fizică pe Platforma Măgurele, în anul 1974, portretul respectiv a fost adus în laboratorul acestuia, ca semn al prețuirii personalității savantului și a distinsei artiste plastice, realizatoarea sculpturii.

Cu decenii în urmă, văzusem portretul la Facultatea de Fizică din str. Academiei nr.14, în cabinetul profesorului Călin Beșliu, fostul nostru mentor de *Fizică atomică,* care îl suplinea la curs pe academicianul Horia Hulubei atunci când distinsul savant era plecat în străinătate.

Bustul îl reprezenta pe omul de știință care vizualiza, prin transparență, cu mâna ridicată spre o sursă de lumină, o placă de sticlă fotografică impresionată de particulele provenite din substanțe radioactive sau, poate, datorită unui fascicol de raze X. Prin transparența sticlei impresionate se puteau vedea dârele acestora.

Cu prilejul unei vizite la Institutul de Fizică Atomică (IFA) am discutat cu colega mea de facultate, dr. Liliana Micu, la vremea când deținea președinția *Fundației « Horia Hulubei »*, întrebând-o dacă există vreo statuie sau bust al întemeietorului IFA, fie aici, fie la Institutul Național de Fizică și Inginerie Nucleară « Horia Hulubei » (IFIN-HH). Ca membru al *Fundației* « Horia Hulubei », cu prilejul vizitei menționate, am

Pictorița Milița Petrașcu (1910 – 1976)

promis că mă voi ocupa de realizarea unei statui sau bust din bronz al fondatorului IFA, ilustrul fizician, părintele cercetării fizicii atomice și nucleare românești, precum și al industriei aferente.

După o documentare serioasă privindu-l pe eminentul profesor, l-am abordat pe lectorul dr. Mircea Țugulea, colegul fizician teoretician și informatician, cel care a introdus tehnica de calcul la Facultatea de Fizică și care îmi era colaborator apropiat (eu conducând până în 1990 Laboratorul de Calcul Electronic al Facultății de Cibernetică economică – A.S.E.), să se intereseze dacă în facultatea de pe Platforma Măgurele mai exista mulajul-portret. După două zile am primit răspunsul afirmativ. M-am deplasat atunci (în anul 2011- n.n.) la Facultatea de Fizică, discutând cu decanul din perioada 2008-2012, prof. univ. dr. Alexandru Jipa, și am fotografiat bustul-mulaj aflat în biroul său. De față era și prof. univ. dr. Călin Beșliu care a fost încântat de inițiativa de a turna în bronz acel portret. Propunerea era însoțită de eforturile de procurare a banilor necesari Combinatului Fondului Plastic unde urma să aibă loc operația de turnare în bronz și finisare a lucrării artistei Milița Petrașcu.

Pentru estimarea costurilor am apelat la conducerea Fondului Plastic, prin intermediul maestrului sculptor Dumitru Pasima, un reputat portretist și o veche cunoștință de-a mea, având atelierul

Prof. univ. dr. fiz. Radu Homescu în fața bustului de bronz al profesorului său, academicianul Horia Hulubei.

chiar în curtea Combinatului, putând astfel urmări zilnic fluxul turnării în bronz și supraveghea întregul proces de finisare a lucrării de artă, demnă de o expunere publică. Am venit la facultate cu Ion Dimache, inginerul șef al Combinatului și cu sculptorul Dumitru Pasima pentru a face măsurătorile și a estima costurile. Printr-o adresă a Combinatului a fost comunicat costul estimativ de 7.000 euro. După intervențiile efectuate la nivelul Universității din București, până la terminarea mandatului de decan al prof. univ. dr. Alexandru Jipa (2012), suma respectivă nu a putut fi obținută.

La puțină vreme după comunicarea lipsei de fonduri a Universității, l-am întâlnit la Ateneul Român pe academicianul Nicolae Victor Zamfir, directorul general al IFIN-HH la acea vreme, cu prilejul unui eveniment diplomatic și i-am relatat demersurile întreprinse și rezultatele, adresându-i rugămintea să preia inițiativa și s-o finalizeze, subliniind necesitatea ridicării unui asemenea bust al întemeietorului științei și ingineriei nucleare din țara noastră, cu atât mai mult cu cât atunci era în construcție și infrastructura laserului de mare putere ELI-NP, proiect condus de însuși academicianul interlocutor.

Am motivat această cerință prin a justifica cercetătorilor din străinătate care vor lucra sau vizita marele laser că numele Horia Hulubei dat institutului este onorat și secondat și de o

Bustul academicianului Horia Hulubei inaugurat la 23 mai 2016 în curtea Institutului de Fizica și Inginerie Nucleară care îi poartă numele. În fundal, clădirea reactorului.

statuie care să fie instalată la intrarea în arealul reactorului și laboratoarelor de cercetare aferente. Domnul academician Nicolae Zamfir, agreând argumentele prezentate, mi-a oferit o carte de vizită pentru contact. După vreo jumătate de an, tot la Ateneul Român, cu ocazia unui eveniment cultural, domnul academician Nicolae Zamfir m-a interpelat, comunicându-mi decizia sa finală, anume, realizarea bustului din bronz. M-a invitat la o discuție la IFIN-HH pentru a furniza toate elementele necesare finalizării turnării bustului în bronz: despre locația Combinatului Fondului Plastic, despre sculptorul Dumitru Pasima care să urmărească executarea turnării, despre coordonatele de contact, costuri etc. La întâlnirea la care am fost invitat și care a durat vreo cincisprezece minute, a participat și dr. Ioan Ursu, secretarul științific al IFIN-HH la acea vreme, fiind, cu această ocazie, desemnat cu finalizarea demersului. Artistul plastic propus de mine care să supravegheze, contra unei sume modice (200 euro), toate operațiile fluxului de turnare și de finisare a bustului din bronz, a fost înlocuit cu maestrul Horia Flămând, de asemenea, un sculptor foarte cunoscut. Au început activitățile de turnare în bronz, un rol important având-l meșterul metalurg Constantin Pârvuleț.

A urmat evenimentul dezvelirii bustului fixat la 23 mai 2016, la ora 10.00, festivitate urmată de Simpozionul dedicat împlinirii a 60 de ani de la înființarea Institutului de Fizică Atomică (IFA), care a avut loc în Blocul Turn al IFA din str. Atomiștilor, Măgurele. O parte din personalitățile venite la simpozion au participat inițial la dezvelirea bustului.

La o scurtă perioadă de timp, de numai șase luni de zile, decanul Facultății de Fizică, domnul prof. univ. dr. Ștefan Antohe, reușind să obțină fondurile necesare realizării celui de-al doilea bust din bronz, prevăzut a fi instalat în holul Facultății de Fizică, a programat evenimentul inaugurării acestuia la

De la dreapta la stânga: acad. Aurel Săndulescu, acad. Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române și prof. univ. dr. Radu Homescu; în rândul doi: fizician nuclearist Ion Vâță (Ciclotron, DFNA, fost director la IFIN-HH în 1998 – 2003 și reprezentant permanent al României la IUCN - Dubna în 1998 -2002).

data de 15 noiembrie 2016, dată care a coincis cu împlinirea a 120 de ani de la nașterea savantului atomist-nuclearist și cu momentul împlinirii a 60 de ani de la înființarea de către acesta a Institutului de Fizică Atomică.

Astăzi, în holul Facultății de Fizică, alături de busturile savanților Dragomir Hurmuzescu, Constantin Miculescu și Frédéric Joliot-Curie (Horia Hulubei fiindu-i prieten și coleg de laborator), la intrare, în fața unui fundal mural ornamentat artistic, se află bustul savantului român atomist-nuclearist.

Magni nominis statua ! (Statuia unui mare om !: adaptare după Lucan, *Farsalia, I, 135).*

Cele două busturi de bronz menționate eternizează figura luminoasă și generoasă a omului de știință ivit pe meleagurile noastre în urmă cu mai bine de 125 de ani și pe care îl numim *părintele culturii nucleare* a României. Ele omagiază personalitatea omului de știință și dascălului care, cu multă apropiere sufletească, dialoga și încuraja studenții și tinerii cercetători, îndrumându-i spre cunoaștere, spre realizări științifice în domeniul fizicii atomice și nucleare.

Savantul Horia Hulubei ca model de comportament, ca organizator științific inegalabil, ca implicare și înfăptuiri, a impus ca știința românească a fizicii atomice și nucleare să se ridice la înălțimi comparabile cu cele ale lumii occidentale de la acea vreme.

Două busturi de bronz sunt prea puține în România, țara pe care Horia Hulubei a iubit-o atât de mult și pentru care și-a consacrat întreaga viață, talentul și realizările științifice. Portretele din bronz vor dăinui, simbolizând personalitatea științifică de excepție, de savant, a lui Horia Hulubei, realizările sale perene, spiritul său fără seamăn de organizator al științei în domeniul cercetării fizicii atomice și nucleare, al fizicii în general, de ilustru profesor universitar și om de cultură.

Fie-i memoria binecuvântată și neuitată!

Radu Homescu

Curierul de Fizică ISSN 1221-7794
Comitetul director:
Redactorul șef al CdF, Secretarul Științific al IFIN-HH și Secretarul general al Societății Române de Fizică
Membri fondatori:
Suzana Holan, Fazakas Antal Bela, Mircea Oncescu
Redacția: Corina Anca Simion – redactor șef
Macheta grafică și tehnoredactarea: Adrian Socolov
Au mai făcut parte din Redacție: Sanda Enescu, Marius Bârsan, Dan Radu Grigore, Mircea Morariu, Bogdan Popovici
Imprimat la IFIN-HH. Apare de la 15 iunie 1990, cu 2 sau 3 numere pe an.

Adresa redacției: Curierul de Fizică, C.P. MG-6, 077125 București-Măgurele.
Tel. 021 404 2300 interior 5650. Fax 021 457 4210,
E-mail: anke@nipne.ro
INTERNET: curieruldefizica.nipne.ro
Distribuirea de către redacția CdF cu ajutorul unei rețele de difuzori voluntari ai FHH, SRF și SRRp.
La solicitare se trimite gratuit bibliotecilor unităților de cercetare și învățământ cu inventarul principal în domeniile științelor exacte.